

Александър Арnaudов

СЕЛИЩА С НЯКОЛКО ИМЕНА В ПАЗАРДЖИШКА ОБЛАСТ

Сред селищните имена се наблюдават две интересни явления, до известна степен противоположни. От една страна се срещат, макар и по-рядко, селища с еднакви имена като Търговище в България и Румъния, Пазарджик в България и Турция, Самара в Русия и Ирак, Охрид в България и Македония и т.н. В много градове на Балканския полуостров един от кварталите им носи името Варош(а). У нас са известни не малко селища, най-често две или три с еднакви имена. Името Ново село носят 15 села, Старо село – 7, Баня – 7, Свобода – 5, Симеоново – 5, Здравец – 5 и т. н.

От друга страна са известни много селища с няколко имена. У нас такива са Пловдив, назоваван в миналото *Евмолтия*, *Филипополис*, *Пултудева*, *Тримонциум*, *Понерополис*, *Филибе* и др., София с по-стари имена *Сердика*, *Улпия Сердика*, *Средец*, *Триадица*. Видин с по-стари имена *Бонония* и *Бъдин*, Силистра – *Дръстър* и *Дурусторум*. В Македония Пирот, още *Шаркьой*, Битоля, още *Манастир*, Костур с по-старо име *Кастория* в Гърция и т. н.

Характерно за поселищната топонимия на Пазарджишка област е сравнително големия брой на селища с няколко имена.

С оглед условията (политически и административни) и преобладаващите причини едно селище да има няколко имена, явлението ще бъде разгледано в два периода: от XVI в. до 1878 г. и от 1878 г. до днес.

Ограниченият обем на доклада не позволява да бъдат отбелязани всички записи и варианти на имената, още повече, че записването и разчитането на някои от тях не е сигурно и точно, особено в пътеписите и различните географски карти.

Първи период.

Писмени извори с посочени две имена на селища.

Румен Ковачев, Самоков и Самоковската каза през XVI в. според описи от Истанбулският османски архив, С. 2001.

1515 – 1516 г. с. Дебресниче с друго име Дереджик кьой, с. 158.

1523 – 1524 г. с. Ешка дербенд с друго име Хисарджък, с. 210

Руси Стойков, Селищни имена в западната половина на България през XVI в., Езиковедско-етнографски изследвания в памет на академик Стоян Романски, С. 1960.

1576 – 1577 г. с. Арнауд с друго име Бото алан, дн. Елшица, бивше Арнауд кьой, с. 435.

1576 – 1577 г. с. Панагюрище с друго име Отлук кьой, с. 453.

Д. Груев разчита второто име на село Арнауд като Юнд алани (Д. Груев /превод/, А. Разбойников /коментар/, Подробен регистър на джелепкешани в българските земи от 1576 г., Турски извори за българската история, том III, С. 1972, БАН, с. 80.)

Руси Стойков, Български селища с населението им в турски регистри за джизие от 17 век, Известия на държавните архиви, т. 8., С. 1964.

1633 – 1634 г. с. Йени кьой с друго име Йелидере, с. 153.

1633 – 1634 г. с. Новосел с друго име Люле, с. 153 (Идентифицирано от Р. Стойков като с. Щърково.)

1663 – 1664 г. с. Просека с друго име Хисарджик, с. 153.

1663 – 1664 г. с. Варвара с друго име Тоганджъ, с. 153.

1663 – 1664 г. с. Дереджик с друго име Дебрещица, с. 153.

1663 – 1664 г. с. Кара бинар с друго име Лала бинар, с. 153.

1663 – 1664 г. с. Съгърджъгъ – и мюсюлман с друго име Хаджи.

Същият регистър (НБКМ, Ор. отд.ф. 88,а.е. 50) Елена Грозданова датира от 8.ІІ.1635 г. и разчита текста за с. Новосел... така “село Новосел с друго име Бошуле (дн. с. Бошуля). Елена Грозданова, Списък на селища и брой на немюсюлманските домакинства в района на Пловдив и Пазарджик предвид облагането им с данък джизие, Архивите говорят № 13, Турски извори за Българската история, С. 2001, с. 23

Аспарух Велков, Списък на селища и брой на немюсюлманските домакинства в района на Пловдив и Пазарджик предвид облагането им с данък джизие, 28.І.1651 г., Архивите говорят № 13, Турски извори за Българската история, С. 2001, с. 219

1635 г. с. Мюслим с друго име Осма(н) бей. У Захариев е село Муселим.

Александър Арнаудов, Ценни исторически извори, Имена на селища от Пазарджишко в турски документ от XVIII век., в-к “Септемрийско знаме”, бр. 112 (3177) от 18 септември 1979. (Документът е писан между 5 и 12 ноември 1715 г.)

1715 г. с. Секрасте (или Секрасне) с друго име Отлук кьой

1715 г. с. Будува с друго име Кърасин (Кръсин) (А. А. днес с. Бъта).

1715 г. с. Калугерово с друго име Гелвере.

Константин Иконом, наръчник на Пловдивската епархия, Виена 1819 (Известия на Българското географско дружество, кн. III, 1935, С. 1936.)

1819 г. с. Панагюрище, по турски Отлук кьой, с. 198 (§ 31)

1819 г. с. Калугерово, по турски Гелвере, с. 199 (§ 33)

1819 г. с. Ветрент или по турски Дервент – ени кьой, с. 199 (§ 34)

1819 г. с. Пещера или Перистера, с. 200 (§ 38)

Стефан Захариев, Географико-историко-статистическо описание на Татар-Пазарджишката кааза, Виена, 1870 (Ръкописът е завършен през 1865 г.)

Хорсува (Форцево), с. 30. (А. А. изселено през 1892 г.)

Фотун (Фатъново), с. 39.

Осенова (Осеново), с. 30. (А. А. с друго име Кючук кьой, изселено през 1911 г.)

Чанакчи (Паничере), с. 30. (А. А. след 1878 г. Чанакчиево)

Бяга и Пика калеси, (Второто е име на крепост и на селото според “турските историци”), с. 31

Говедаре (Съгърджик), с. 32

Сагър-Коджа (Сарай) с. 33 (А. А. слез 1878 г. Сарая)

Кору (Конаре), с. 32 (А. А. още Кору кьой, след 1878 г. Доганово Конаре)

Бодерово (Абдалар), с. 34 (А. А. след 1878 г. Абдуларе)

Гилдълар (Щърково), с. 34 (А. А. след 1878 г. Щърково)

Церовски гумна (Сърт Харман), с. 35 (А. А. след 1878 г. Сърт Харман)

Речни гумна (Дере Харман), с. 35 (А. А. след 1878 г. Дере Харман)

Ветрен (Хисарджик), с. 36 (А. А. след 1878 г. Ветрен)

Мечка (Павлово), с. 39 (А. А. след 1878 г. Мечка)

Константин Фотинов, Общее землеописание, Смирна, 1843, Вж. К. Г. Фотинов, Избрани съчинения, С. 1943, с. 37, с. Моминово (Къс

Дербенд).

Д. Т. Страшимиров в своята История на Априлското въстание, т.2, Пловдив, 1907 на с. 130 пише за същото село: Момино село (Момина клисура)

Вестник Источно време, бр.50, 8 май 1876 г., Цариград

Панагюрище или Каменград

Татар-Пазарджик (български Оризовград)

Менгуш (Кюпели по турски), дн. с. Свобода

Бъта (тур. Батува)

Бистра Цветкова и Вера Мутафчиева, Извори за българската история, т. X, Турски извори за българската история, серия XV–XVI, С. 1964, с. 91–161. Документ от началото на последната четвърт на XV век. Село Хъдър ашък, с което е означено с. Стрелча (Къдършък), с. 161.

П. П. Карапетров, материали за описание града Панагюрище и околните му села, Средец, 1983.

Панагюрище... по турски Отлук кюй... и още Атлъ-кюй и Етли-кюй, с. 27–28

Мечка по турски Павле-кюй, с. 134.

Някои от споменатите селища с две имена имат още по едно или две имена. Така днешният град Ветрен е наричан още Ново Село и Ени кюй и се оказва с 5 имена. Момина Клисура е известна още с името Къз кюй. В турски документ от 1671 г. с името Отлуджик е наречена Пещера.

С. Фогун (Фатъново) е известно и с име Хотан, с. Форцево е известно и с име Хорсува. Други селища, споменати в различни документи с повече имена, са Белова-и джедид, т. е. Ново Белово, (1635 г.), Белово (1819 г.), Малко Белово. Голямо Белово, Старо Белово е известно още с имената: Белова-и бюзюр (1515 – 1516 г.), Белова-и кюхне, Белова-и атик (Старо Белово). Черногорово е отбелязано в турски документи през 1576 г. като Черногор, през 1633 г. Чернелюк, през 1847 г. Черен гьол. Хлиаово още Ляхово, в турските документи е Ясъджа и Ясъджа гьол /1845 г./

С. Говедаре е известно и с името Съгърджък. С. Земина орман е наричано още Айданлъ, след 1878 г. Единьово. Ени махала е известна още с имената Йенидже-и чобан, Батак йени махалеси и Нова махала. С. Баня край Панагюрище е известно още като Бана-и дербенд и Бана на Отлук кюй и Бъта Баня. Ковачево е наричано още Демирджилер,

Костандово – Орта кьой, Лесичево – Душичево, Десичево и Десчова, Славовица – Янък харман и Янък, с. Асълханлъ – Хаджилии. Днешното с. Пищигово е известно още с имената Айгър кьой, Чифчи къс и Пищи гъс. С. Баня в Чепинската долина променя името си на Чепинска Баня, а след това на Чепино.

Текфур пънар (1635 г.) у Захариев е Текир, Шейх хас (1651 г.) е известно още с име Шеих Асъл, у Захариев Ясъ Къшла. С. Сарая през 1845 г. се споменава с име Сагър Куле.

Наличието на турски имена при селищата в областта се обяснява със съществуването на села само с турско население и с продължителното съжителство на българско с турски говорещо население. При турско политическо господство и административно управление. В някои случаи турските имена са превод на българско име или негова част, а в други са съвсем различни или представляват турски изговор на българските имена като Фогун, Осенова и Гелвере.

А в устата на българите с много редки изключения турските имена получават български наставки или окончания, както следва :

Аладжалар – Аджиларе, Алиходжалъ – Аликочово, Абу Семетли – Семетлий, Симитлий, Али факъ - Алифоково (А. А. изселено 1888 г.), Акънджъ, Акъджъ – Аканджиево, Джафарлъ – Джаферлий, Денизбегли – Денизбеглий, Джумаалъ – Джумая, Динк – Динка(та), Доган – Доганово, Елли дере – Елидире, Емирлии – Емирлий (А. А. изселено 1882 г.), Ени махле – Ени махала, Инелер – Еленер, Кара бинар – Кара бунар, Карагълар, Каралар – Калагларе, Кара мюрсел – Карамусал, Кара Якуплу – Караплий, Кочаклъ – Кочагово, Кулла – Кула, Къосе Муратлъ – Кюсе Муратово, Мелек хатун – Меликадъново, Менетли – Мененкъово, Муселим – Меселимето, Муса, Муслу – Мусиево, Салахадин – Саладиново, Саидли – Саитово, Саръ хан беъ – Саран бей – Сараново, Синетли – Синитово, Текир – Текира, Чарганлъ, Чангарлий, Чанакчи – Чанакчиево, Шахълар – Шахларе, Хаджи кьой – Хаджиово(-ево), Хаджълъ – Хаджилий, Ямулар – Ямурчово, Ясъ къшла – Ешикашлий

Втори период от 1878 година до днес.

За разлика от други краища на България, в областта през първите десетилетия след Освобождението се появява само едно ново име – Лозен на слетите села Ешикашлий и Урджалар. (Указ № 104 от 25.03.1902 г.)

През първия период селищните имена са възниквали по естествен път във връзка с някакъв техен характерен белег или някаква особеност на жителите им, във връзка с някакво събитие или личност и т.н.

За втория период е характерно, че броят на имената на някои селища се увеличава в резултат на административна смяна на утвърдени имена. Най-масово такава смяна на имена се извършва със специален Указ № 7 от 23 Май 1934 г. на Министерския съвет и последвалата го заповед № 3072 и нейни допълнения, при което голям брой предимно турски имена на селища се заменят с български имена.

В Пазарджишка област нови имена получават следните селища, както следва:

с. Абдуларе – Априлци, с. Аджиларе – Светогорци, мах. Кочагово – мах.Алеково, с. Балдево – с. Росен, с. Башикърво – с. Главиница, с. Ямурчово – с. Мокрище, с. Джумая – с. Сбор, с. Доганово Конаре – с. Мало Конаре, с. Елли дере – с. Ветрен дол, с. Згарлии – с. Величково, с. Кавак дере – с. Тополидол, с. Кара Мусал – с. Виноградец, с. Карезлии – с. Добровница, с. Мусиево – с. Крали Марко, с. Кула-Касаплии – с. Ивайло, с. Меликадъново – с. Драгор, с. Кьосе-Муратово – с. Братаница, с. Сайтово – с. Симеоновец, с. Мюселиме – с. Мирянци, гара Саран-бей-гара – Сараньово, с. Саръ-гьол – с. Блатница, с. Текира – с. Триводица, с. Ферезлии – с. Овчеполци, с. Хаджилии – с. Юнаците, с. Чангарлии – с. Звъничево, с. Шахларе – с. Царско, с. Айваджик – с. Дюлево, с. Ерелии – с. Смилец, с. Калагларе – с. Долно Левски, с. Караплий – с. Цар Асен, с. Кепелий – с. Цар Борис, мах.Сърбиново на с. Поибрене – мах.Сребриново, с. Айдиново – с. Исперихово, с. Аликочово – с. Капитан Димитриево, с. Баня – Чепино, колибите съм община света Петка: Джиханови – Всемирци, Юмерови – Сойка, с. Флорово – с. Цветино, с. Чанакчиево – с. Розово, с. Ясъ-кория-с. Равногор, с. Сърг Харман – с. Горно Вършило, с. Дерехарман – Долно Вършило, с. Шабанли – с. Сърница.

През 1937 година са преименувани с. Светогорци на Алеко Константиново, с. Алеково на с. Стария извор и с. Саладиново на с. Марица.

След 09.09.1944 г. бяха променени редица селищни, географски и други имена у нас. В Пазарджишка област следните селища получиха нови имена: с. Марица – с. Огняново, с. Калугерово – с. Сребрено, с. Света Петка – с. Лютово, с. Мечка – с. Оборище, с. Цар Борис – с. Свобода, Нова махала (до 1946 г. броена към село Бабяк, Благоевград-

ско) – Медени поляни, община Велинград. По-късно бяха възстановени имената на с. Калугерово и на с. Света Петка. През 1971 г. с. Корово получи ново име Драгиново. При последната промяна от името на с. Долно Левски остана само втората част Левски.

Наред с името Татар-Пазарджик градът се споменава още през XVI век като Татар-Пазаръ и Татарджък. Градът се споменава от пътешественици като Татар-Пазарджик и Пазарджик. Името Пазарджик (Пазарчик) се употребява у нас преди и след Освобождението. А след 1934 г. без официален документ се утвърждава само Пазарджик.

За Пазарджишка област са характерни следните модели на селища с няколко имена:

1. Селища с български имена като Баня, Чепинска Баня, Чепино
2. Селища с българско и турско име като Костандово и Орта къой, Ковачево и Демирджилер, Славовица и Янък харман. Варианти: едно българско име и няколко турски имена като Панагюрище и Отлук къой, Отлук, Атлъ къой и Етли къой или едно българско име с хибридно българско-турско име като Мечка и Мечка-и дербенд.
3. Селища с турски имена като Сагър Коджа, Коджа къой, Сагър кулле и Сарая.
4. Селища с няколко български и няколко турски имена, употребявани едновременно или през различно време. Такива са Ветрен и Пищигово.

В някои случаи различията в имената се дължат на морфологични, фонетични промени или отпадане на част на името. Практиката показва, че с течение на времето остава и се налага като официално едно от имената. Но възрастните поколения помнят старите имена.

Имената на селищата съдържат важна информация за тяхното минало, а в някои случаи те са и полезни свидетелства за нашата история и за нашия език.

ЛИТЕРАТУРА

Народна библиотека “Св. Св. Кирил и Методий” Ориент. отд., Ф. 525. к, опис 1, а. е. № 48 от 1845 г.

Свещенное и божественное Евангелие новаго завета, издадено от Александър Екзарх, Цариград, 1858 г.

Захариев, Стефан, Описание, Виена, 1870 г.

Архив за поселищни проучвания, год. I, 1938, кн. 4

Миков, Васил, Произход и значение на имената на нашите градове, села,

реки, планини и места, С., 1943 г.
Списък на населените места в царство България, С., 1935 г.
Стойков, Р., Българското население в Пазарджишко и Пловдивско през 1633
г., Септемврийско знаме, бр. 83, 26.10.1963
Батаклиев, Иван, Пазарджик и Пазарджишко, С., 1969 г.
Кендерова, Стоянка, Османски регистър за деветдесет от овцете в Пазарджишко
през средата на XIX век (1848 г.), Родопи, кн.1, 1977 г., с. 15–18
Мичев, Н., П. Коледаров, Речник на селищните имена в България 1878 –
1987, С., 1989 г.